

مطالعه عوامل موثر بر تعامل مرز نشینان با فرماندهی مرزبانی شهرستان مریوان با تاکید بر قاجاق کالا

خلیل قاسم نژاد^۱، ابراهیم قائد رحمتی^{۲*}، ابازر قهرمانی^۳

۱- عضو هیات علمی دانشگاه علوم انتظامی امین

۲- عضو هیات علمی دانشگاه علوم انتظامی امین

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه علوم انتظامی امین abazar.ghahreman99@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۰۷

چکیده

تعامل و همکاری متقابل میان مرزبانی و مرزنشینان می‌تواند زمینه ساز کاهش تنش‌های فی‌مابین و حرکت در مسیر ایجاد امنیت پایدار در مرز باشد. یکی از مصادیق این امنیت پایدار، استفاده از ظرفیت خود مرزنشینان در کاهش میل به قاچاق کالا در میان آنها و پیشگیری و مقابله موثر با قاچاق در شهرستان مرزی مریوان می‌باشد. فرماندهی هنگ مرزی مریوان با تامین امنیت ۱۱۵ کیلومتر از مرز استان کردستان با اقلیم کردستان عراق، نقش مهمی در ایجاد همگرایی هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت داده‌ها و شیوه اجرا، از نوع پژوهش‌های کیفی است. جامعه آماری پژوهش حاضر، کارشناسان حوزه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، انتظامی و مرزبانی شهرستان مریوان است و حجم نمونه‌ها ۲۰ نفر است. یافته‌های پژوهشی در بُعد درون‌سازمانی شامل؛ ارتقا مهارت‌های ارتباطی کارکنان، تقویت اشراف اطلاعاتی، اطلاع‌رسانی دقیق و به موقع، آگاه‌سازی، آموزش و توجیه کارکنان، پویایی هدف‌مند در جلسات شورای تامین، حضور فعال در فضای مجازی، انعطاف در اعمال قوانین و مقررات مرزی؛ و در بُعد برون‌سازمانی؛ استفاده از ظرفیت بسیج محلی، شناسایی و تعامل با نخبگان بومی و محلی، نهادینه‌سازی فرهنگ نه به قاچاق در مرز، مشارکت فعال در طرح‌های مردم‌یاری، پاسخگویی به مطالبات مرزنشینان، تسهیل در امر تجارت مرزنشینان، تعامل با دیگر سازمان‌های ذیربط، حضور در مراسم‌های بومی-محلی، آگاه‌سازی مرزنشینان از قوانین و مقررات، تقلیل عنصر بدبینی در روابط متقابل می‌شود. نتایج نشان می‌دهد تعامل و ارتقا روابط با مرزنشینان می‌تواند ضمن ارتقا اشراف اطلاعاتی بر مناطق مرزی، بستری برای پیشگیری موثر و نرم از میل مرزنشینان به قاچاق کالا باشد.

واژگان کلیدی: تعامل، مرزنشینان، مرزبانی، قاچاق کالا، پیشگیری

طرح مسئله

امروزه ارتباط مردم با حکومت و دستگاه‌های دولتی و مشارکت هر چه بیش‌تر آنان از طریق نهادهای جامعه مدنی صورت می‌گیرد و بدین لحاظ، عامل اصلی تعمیق و نهادینه کردن مشارکت جامعه مدنی در عرصه‌های مختلف از جمله سیاست جنایی و پیش‌گیری از جرم به شمار می‌روند. بنابراین وجود آنها از مظاهر و لوازم اصلی و اساسی جامعه مدنی در دنیای امروز است و تعداد و گستردگی آنها معیار سنجش مشارکت‌های مردمی در جوامع مختلف قلمداد می‌شود (اسدی و حاتمی، ۱۳۹۹: ۲۲). واقعیت‌ها حاکی از آن است که عدم مشارکت شایسته‌ی شهروندان و به ویژه مرزنشینان در تصمیمات مربوط به نحوه‌ی اداره مرز و چگونگی مرتفع نمودن مشکلات و نارسایی‌های آن می‌تواند مسایل و مشکلات متعددی را برای مرزداران به همراه داشته باشد. فرماندهی مرزبانی فراجا به منظور حفظ امنیت مرزی و تامین آسایش مرزنشینان و مقابله با مصادیق جرم در نوار مرز نیازمند همکاری و تعامل با مرزنشینان و استفاده از ظرفیت بالای آنان در رسیدگی به چالش‌های پیش روی مرز است. در واقع، صرف اقدامات سخت‌افزاری و ایجاد استحکامات مرزی و انسداد فیزیکی و انسانی مرز از طرف فرماندهی مرزبانی نمی‌تواند زمینه را برای امنیت پایدار در نوار مرز فراهم آورد. از این رو اینجاست که نقش مرزنشینان و میزان تعامل و همکاری آنان با مرزداران برجسته می‌شود (جبارنژاد، ۱۳۹۶: ۷) مبادلات منطقه ای همواره یکی از قدیمی ترین ابزارهای رشد، توسعه و رفاه مناطق بوده است. این گونه مبادلات به ویژه در نواحی مرزی، هم در جهت توسعه محلی و هم برای توسعه تجارت و همکاریهای منطقه ای مفید است (مومنی و سلطان آبادی، ۱۳۹۷: ۱۷۷)

نواحی مرزی به دلیل داشتن ویژگی‌هایی مانند دوری از مرکز، انزوای جغرافیایی، ناپایداری سکونت، تفاوت‌های فرهنگی، تهدیدات خارجی، تبادلات مرزی و ... بیشتر از دیگر نواحی کشور مستعد عقب‌ماندگی‌ها بوده و وجود تهدیدات نظامی، رفت و آمدهای غیرقانونی، حضور قاچاقچیان کالا، گروهک‌های مخالف دولت مرکزی، اشرار و مهم‌تر از همه توسعه‌نیافتگی فضاها و سکونت‌گاه‌های جغرافیایی، مرزهای کشورها را به نقاطی پرخطر مبدل نموده است فلذا توجه و اهمیت ویژه‌ای را در برنامه‌ریزی‌ها و آمایش کشور طلب می‌نماید (لطفی، ۱۴۰۰: ۱۸). نواحی مرزی به ویژه مرزهای غربی کشور دارای شرایط اجتماعی و فرهنگی منحصر به فردی می‌باشند و از سوی دیگر ارتباطات و تعامل گسترده فرهنگی و اجتماعی، اشتراکات مذهبی، قومی و ... سبب شده است تا نوعی کشش و جاذبه بین این مناطق با فراسوی مرزها که گستره فرهنگی تمدنی مشترک با منطقه مرزی در داخل از کشور هستند گردد (جان پرور و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۶۸)

فرماندهی هنگ مرزی مریوان نقشی کلیدی در برقراری نظم و امنیت نوار مرز، پیشگیری و مقابله با قاچاق کالا و دیگر مصادیق ناامنی و بی‌نظمی در مرز را بر عهده دارد. این فرماندهی در چارچوب وظایف محوله و بکارگیری حجم قابل توجهی از نیروهای خود در یگان‌های مرزی از جمله؛ گروهان‌ها و پاسگاه‌ها و برجک‌های مرزی وظیفه‌ی خطیری در ایجاد امنیت پایدار در کشور بر عهده دارد. در این راستا، این فرماندهی با اتخاذ رویکردهایی چون ارتقا آمادگی عملیاتی، ارتقا تعاملات، کاهش آسیب‌پذیری‌ها و هوشمندسازی مرز طی سال‌های اخیر گام‌های موثری در

مسیر تحقق اهداف و رسالت خود برداشته است. ارتقاء تعاملات هنگ مرزی با سازمان‌های دولتی و غیردولتی و مرزنشینان به عنوان یکی از رویکردهای مهم این فرماندهی، سرفصل جدیدی از تعامل و ارتباط سازنده را میان این فرماندهی با اقشار مختلف مرزنشین رقم زده است. در واقع، ارتقا تعامل با مرزنشینان در راستای افزایش سرمایه اجتماعی مرزبانی، نقش موثری در پیشگیری و مقابله با بسیاری از تهدیدات بالقوه در نوار مرز به حساب می‌آید. فرمانده هنگ مرزی مریوان با تعامل و همکاری با مرزنشینان ساکن در روستاها و معابر مرزی توانسته است در مسیر پیشگیری از ورود و خروج کالای قاچاق و مقابله با سرشبه‌های قاچاق کالا در استان‌های مرزی گام‌های بزرگی بردارد. به طوری که منابع و مخبرین مرزی امروزه نقش بالایی در کشف و ضبط اقلام قاچاق و مقابله با قاچاقچیان دارند. شهرستان مریوان با داشتن ۱۱۵ کیلومتر مرز مشترک با اقلیم کردستان عراق و به سبب داشتن بافتی کوهستانی، نبود زیرساخت‌های توسعه‌ای و مسایل و مشکلاتی نظیر بیکاری، همواره بستری مناسب برای روی آوردن به قاچاق بوده که با توجه به صعب العبور بودن غالب معابر مرزی، کنترل و نظارت بر آنها از طریق انسداد فیزیکی و بکارگیری نیروی انسانی با چالش‌های فراوانی همراه خواهد بود، در این راستا، ارتقا تعامل هدفمند با مرزنشینان و استفاده از ظرفیت آنان در راستای پیشگیری و مقابله با قاچاق در مرزهای این شهرستان می‌تواند عامل مناسب برای سازکارهای پیش‌گفته باشد. انجام اقدامات مختلفی نظیر استفاده از منابع و مخبرین محلی برای دسترسی به سرشاخه‌های قاچاق، اقدامات فرهنگی در مناطق روستای، تعمیق تعامل با افراد ذی‌نفوذ روستاهای مرزی، برگزاری جلسات مشترک میان گروهان‌های مرزی با چهره‌های سرشناس محلی جهت احصا مسایل و مشکلات مرزی و مقابله فرهنگی و ریشه‌ای با گرایش به قاچاق کالا در مناطق مرزی این شهرستان می‌تواند نتایج مثمرثمری در بر داشته باشد. با این وصف، پژوهش حاضر در پی پاسخ به این پرسش است که چه عواملی می‌توانند سبب افزایش تعامل سازنده میان فرماندهی هنگ مرزی مریوان با مرزنشینان این شهرستان شده و در نهایت این تعاملات چگونه می‌تواند منجر به نقش‌آفرینی سازنده‌تر یگان‌های هنگ مرزی مریوان در پیشگیری و مقابله با قاچاق کالا شود؟

۱- اهمیت و ضرورت پژوهش

پژوهش حاضر به منظور واکاوی اهمیت تعامل و همکاری میان مرزنشینان شهرستان مریوان و هنگ مرزی، با تاکید بر پیشگیری و مقابله با قاچاق کالا؛ بسترها، زمینه‌ها و عوامل موثر بر استفاده‌ی موثر از پتانسیل مرزنشینان شهرستان مریوان و تعامل سازنده با آنان در مسیر کاهش قاچاق کالا از مرزهای این شهرستان به میانجی رویکردهای ایجابی و سلبی را مورد مطالعه قرار داده است. با این وصف در راستای تحقق بخشیدن به رویکرد سلبی فرماندهی هنگ مرزی مریوان، پیشگیری و مقابله‌های سخت‌افزاری با قاچاق کالا اقدامات فراوانی نظیر انسداد فیزیکی و هوشمندانه‌ی مرز، تشکیل تیم‌های گشت و کمین فعال در معابر قاچاق‌رو و مقابله‌ی قهرآمیز با قاچاقچیان از طرف یگان‌های هنگ مرزی مریوان صورت گرفته و پیرامون رویکردهای اشاره شده نیز کارهای علمی-تحقیقاتی و عملیاتی متعدد انجام گرفته، اما باز شاهد استمرار قاچاق در مناطق مرزی این شهرستان هستیم که این مسئله باعث می‌شود ضمن توجه به رویکرد

سلبی در مقابله با قاچاقچیان، توجهی ویژه نیز به رویکرد ایجابی و ارتقا تعاملات گسترده و سازنده با مرزنشینان شهرستان نیز داشته باشیم. از این رو در چارچوب رویکرد ایجابی و نگاه اجتماعی و فرهنگی به مسئله قاچاق و تلاش فرهنگ-محورانه برای کاهش گرایش مرزنشینان به قاچاق کالا و استفاده از ظرفیت و پتانسیل آنان در مسیر مقابله با قاچاق لازم است اقداماتی جهت ارتقا تعامل با مرزنشینان و استفاده از بستر تعامل سازنده با آنان بعمل آورد.

۲- مفاهیم کلیدی

۱-۳- مرز:

مفهوم مرز در گذشته با آنچه که امروز از آن استنباط می‌شود، اختلاف دارد. مرز به صورت یک خط در گذشته وجود نداشته است، بلکه منطقه‌ای پهنای که حد فاصل بین دو امپراطوری بوده، منطقه‌ای مرزی را تشکیل می‌داده است. علاوه بر این، این قبیل مناطق مرزی، معمولاً به صورت اتفاقی تشکیل می‌شده و موافقت قبلی دولت‌ها مبنای ایجاد آن نبوده است. معمولاً منطقه‌ای مرزی، آخرین حد امکان پیشروی یک امپراطوری را در نواحی اطراف، معین می‌کرده است (تکمیل همایون، ۱۳۸۰: ۱۳) در تعریف مرز می‌توان گفت، خطوط اعتباری و قراردادی هستند که به منظور تحدید حدود یک واحد سیاسی بر روی زمین مشخص می‌شوند؛ چنانچه منظور از واحد سیاسی یک کشور باشد، در آن صورت خطوطی که اراضی یک کشور را از کشور همسایه جدا می‌سازد، مرزهای بین‌المللی خوانده می‌شود. در تعریفی دیگر، مرز آخرین حد قلمرو هوایی، زمینی، دریایی و تحت الارضی کشور بر اساس قوانین و مقررات جاری است (سلطانی و هاشمی، ۱۳۹۲: ۱۸)

۲-۳- مرزنشین:

کلیه اشخاصی که در عمق تعیین‌شده‌ی نوار مرز سکونت بیش از شش ماه داشته باشند، مرزنشین تلقی می‌شوند. توضیح اینکه عنوان مرزنشین مشمول کارمندان غیربومی دولت ساکن در نوار مرزی نمی‌گردد. اقوام و افراد ساکن در مرز که آنها را مرزنشین می‌نامیم در امنیت مرز به دو صورت تاثیر دارند، یعنی این افراد می‌توانند موجب ناامنی از قبیل قاچاق، تردهای غیرمجاز و سایر تخلفات مرزی در مرز باشند و هم ممکن است موجب امنیت مرز و حفظ تمامیت ارضی کشور شوند (صنایعی، ۱۳۹۲: ۳۵-۳۶).

۳-۳- هنگ مرزی:

هنگ یکی از یگان‌های راه‌گشتی است که معمولاً از دو یا چند گردان تشکیل می‌شود (ویکی‌پدیا، ۱۴۰۰). هنگ مرزی متشکل از دو یا چند گروهان مستقر در عمق نوار مرز است که به میانجی رده‌های زیرمجموعه خود شامل پاسگاه‌ها و برجک‌های مرزی، وظیفه حفظ و حراست از مرز و تامین امنیت مرزنشینان را بر عهده دارند.

۳-۴- منطقه مرزی (عمق نوار مرز):

منطقه مرزی یا عمق نوار مرز، فاصله‌ای است مساوی از خط مرز با عرض معینی (عمق) به داخل خاک هر یک از دو کشور همسایه که به موجب قراردادهای پروتکل‌های دوجانبه تعیین می‌گردد (شرایط حاکم بر سکنه و مقررات ناظر بر نوار مرز طبق توافق‌های دوجانبه با دولت‌های همسایه تعیین می‌گردد) و به عنوان محدوده عمل مرزبانان می‌باشد (صنایعی، ۱۳۹۲: ۳۶).

۳-۵- قاچاق:

قاچاق کالا و یا تجارت زیرزمینی، به نقل و انتقال کالا بدون پرداخت عوارض گمرکی و سود بازرگانی گفته می‌شود. منظور از قاچاق کالا همان اقتصاد غیررسمی و نامنظم است که در دنیای مدرن امروزی به هر چیز بی‌قاعده، غیرقابل پیش‌بینی، متغیر و نامرئی و در اصطلاح گمرکی، گریزاندن کالا از مالیات و عوارض دولت و یا فرار دادن کالا از شمول مقررات دولتی و نقل و انتقال و خرید و فروش آن به‌طور غیرمجاز و ممنوع است (عرب مازار یزدی، ۱۳۸۴، به نقل از محمدی، ۱۳۹۷: ۱۱).

۳- پیشینه‌های پژوهش

با توجه به اهمیت مقولاتی چون تعامل‌گرایی و نقش تعامل میان افراد با سازمان‌ها و جایگاه ویژه‌ای که این مقولات در ارتقا توانمندی و کارایی سازمان‌ها در رسیدگی به مسایل و مشکلات و مقابله با مصادیق ناامنی دارند، پژوهش‌های مختلفی هم در داخل و خارج از کشور انجام گرفته است که حاکی از محوری بودن نقش تعامل میان یگان‌های مرزی-نظامی با مرزنشینان در افزایش بهره‌وری و راندمان مرزبانی برای مقابله با قاچاق کالا است. در ذیل به تعدادی از این پژوهش‌ها اشاره شده است.

✓ پیشینه داخلی

- حامد و واعظزاده (۱۳۹۹) در پژوهش خود با عنوان «بررسی موانع مشارکت محله‌ای در برقراری نظم و امنیت (مطالعه موردی: مناطق حاشیه‌ای شهر کرمانشاه)» که با روش کیفی و با رویکرد واقع‌گرایی انتقادی انجام دادند به این نتیجه دست یافتند که مشارکت از نظر شهروندان به معنی اطلاع دادن به پلیس در خصوص جرایم به وقوع پیوسته یا در حال وقوع است. حال آنکه مشارکت از نظر پلیس به معنی در اختیار گذاشتن اطلاعات پیشگیرانه است.

- جبارنژاد (۱۳۹۶) در تحقیقی به عنوان «عوامل سیاسی اجتماعی موثر بر همکاری مرزنشینان در ارتقاء امنیت نواحی مرزی ارومیه» به بررسی دو نگاه مختلف در این زمینه پرداخته است که عبارتند از: عوامل سیاسی و اجتماعی مرتبط با مشارکت مرزنشینان در طرح‌های ارتقاء امنیت مناطق مرزی در حوزه مورد مطالعه. روش

تحقیق توصیفی-پیمایشی و ابزار مورد استفاده برای گردآوری داده‌ها، مطالعه اسنادی برای تدوین ادبیات و مبانی نظری و پرسشنامه برای شناخت دیده‌گاه جامعه آماری بوده است جامعه آماری پژوهش تعداد ۱۲۰ نفر از خبرگان و نخبگان انتظامی-علمی و امنیتی استان آذربایجان غربی بوده اند که برای دستیابی به این جامعه از روش انتخاب هدفمند استفاده شده است و داده‌ها با نرم افزار SPSS و تکنیک‌های مناسب آماری تجزیه و تحلیل شده و آزمون فرضیه‌های تحقیق نشان داد: عوامل اجتماعی و سیاسی بر همکاری مرز نشینان در ارتقای امنیت نواحی مرزی ارومیه تاثیر مستقیم و معناداری دارد.

- علیپور و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود با عنوان «نقش سرمایه اجتماعی در تقویت امنیت مرزی (مورد مطالعه؛ منطقه مرزی گرمی)» که با روش کمی و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و توزیع پرسشنامه در میان ۱۹۵ نفر از ساکنان این شهرستان انجام دادند، به این نتیجه دست یافتند که به جز مولفه‌های تعاون اجتماعی، تضاد اجتماعی، اعتماد به غریبه‌ها و مشارکت اجتماعی بین تمامی مولفه‌های سرمایه‌ی اجتماعی با متغیر امنیت مرز رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.
- نوری‌پور لیاولی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود با عنوان «بررسی نقش سازمان‌های مردم‌نهاد به عنوان یک سرمایه اجتماعی در برقراری نظم و امنیت در زندان شهرستان زاهدان» که با روش توصیفی-تحلیلی در زندان شهر زاهدان انجام دادند به این نتیجه دست یافتند که با ساماندهی مناسب، برنامه‌ریزی شایسته و ارزش دادن به انجمن‌های مثبت موجود و فعال کردن سازمان‌های مورد نیاز فرصت بهره‌برداری لازم را از این بستر حتی در سازمان زندان‌ها فراهم کرد.

✓ پیشنهاد خارجی

- براتهم، آلفردسون و مدیروس (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان «اهمیت دیدگاه‌های ساکنان مرزهای سوئد و نروژ برای استراتژی‌های برنامه‌ریزی فرامرزی» نشان دادند علاقه سیاسی به مجاورت سوئد با نروژ وجود دارد که در سیاست منطقه‌ای متمرکز بر توسعه نیازهای تجاری منعکس می‌شود. به این ترتیب، انتظار می‌رود که مجاورت در سطح منطقه‌ای باعث رشد اقتصادی شود. هدف مقاله برجسته ساختن اهمیت اتخاذ چشم-انداز برنامه‌ریزی فرامرزی از پایین به بالا است که مبتنی بر ادراک ساکنان منطقه مرزی است و نشان می‌دهد که مجاورت نروژ برای جوامع استان ورملند، در مرز مهم است. با نروژ، به گونه‌ای متفاوت از تصور مقامات منطقه‌ای و سیاست‌گذاران.
- برادفورد و جکسون (۲۰۱۶) در پژوهش خود با عنوان «تعامل با پلیس به مثابه کارکرد کنترل اجتماعی» که با رویکرد کیفی و روش مصاحبه با مصاحبه‌شوندگان کلیدی و مطلع از موضوع انجام دادند به این نتیجه

دست یافتند که میزان اعتماد به پلیس در وهله‌ی نخست، و همچنین اطمینان به مردم محلی از جانب پلیس می‌تواند به عنوان مولفه‌ای مداخله‌گر عمل نماید. در نهایت تعامل پلیس با مردم تحت تاثیر ارتباطات متقابل آنها با همدیگر و بازخوردهای کسب شده به میانجی این تعاملات است.

- لامونت و مولنار^۱ (۲۰۱۴)، به بررسی اثرات اقتصادی-اجتماعی تجاری مرزی و تاثیر آن در افزایش استانداردهای سطح زندگی مردم در سه ایالت کشور لائوس می‌پردازند. این گزارش در ۴ قسمت تهیه شده که در قسمت اول به چهارچوب‌های سیاسی تجارت و اقتصاد در نواحی مرزی، در قسمت دوم به کالاهای تولید شده در منطقه مورد مطالعه و چگونگی صادر شدن آن و سپس آنالیز تجارت مرزی بر روی استانداردهای سطح زندگی مردم این نواحی می‌پردازد و در نهایت پیشنهادها را ارائه می‌دهند.

۴- نوع و روش پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت داده‌ها و شیوه اجرا، از نوع پژوهش‌های کیفی است. در پژوهش حاضر با مصاحبه‌شونده‌ها، مصاحبه‌های عمیق و باز صورت گرفته و نتایج مصاحبه‌ها در چهارچوب روش تحلیل روایت، تجزیه و تحلیل شده‌اند. جامعه آماری پژوهش حاضر، کارشناسان حوزه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، انتظامی و مرزبانی شهرستان مریوان است که نسبت به موضوع آشنایی کامل دارند. حجم نمونه‌ها نیز تا رسیدن به اشباع نظری می‌باشد که ۲۰ نفر است. ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه نیمه ساختار یافته بوده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از مصاحبه با مصاحبه‌شوندگان، از تحلیل مضمونی یا تماتیک و کدگذاری داده‌های به دست آمده در قالب سه مرحله؛ کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری عمده استفاده می‌شود.

۵- تجزیه و تحلیل یافته‌ها

۱-۶- یافته‌های توصیفی

در ذیل، جدول جمعیت‌شناختی تعداد ۲۰ نفر از نمونه‌هایی که با آنها مصاحبه شده، آمده است که شامل مولفه‌های جنسیت، سن و سال، تحصیلات، شغل و سابقه خدمت در شغل می‌شود.

1 Lamont, M. and Molnar, V.

جدول ۱: مشخصات جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شونده‌ها. منبع یافته‌های تحقیق

مصاحبه‌شونده	جنسیت	سن و سال	تحصیلات	شغل	سنوات شغل
مصاحبه‌شونده ۱	مرد	۳۶	کارشناسی	نظامی	۱۲
مصاحبه‌شونده ۲	مرد	۵۱	کارشناسی	نظامی	۲۸
مصاحبه‌شونده ۳	مرد	۳۹	کارشناسی ارشد	نظامی	۱۵
مصاحبه‌شونده ۴	مرد	۲۴	کارشناسی	دانشجو	۰
مصاحبه‌شونده ۵	مرد	۴۹	کارشناسی ارشد	نظامی	۲۳
مصاحبه‌شونده ۶	مرد	۴۰	کارشناسی	نظامی	۱۷
مصاحبه‌شونده ۷	مرد	۴۲	کارشناسی ارشد	نظامی	۲۵
مصاحبه‌شونده ۸	مرد	۴۴	کارشناسی ارشد	نظامی	۲۶
مصاحبه‌شونده ۹	مرد	۲۹	دیپلم	نظامی	۵
مصاحبه‌شونده ۱۰	مرد	۳۲	کاردانی	نظامی	۱۲
مصاحبه‌شونده ۱۱	مرد	۳۵	دکتری	دانشجو	۱۰
مصاحبه‌شونده ۱۲	مرد	۳۱	کاردانی	نظامی	۱۶
مصاحبه‌شونده ۱۳	مرد	۴۵	کارشناسی	نظامی	۱۴
مصاحبه‌شونده ۱۴	مرد	۳۶	کاردانی	دهیار	۲
مصاحبه‌شونده ۱۵	مرد	۲۹	دیپلم	مغازه دار	۸
مصاحبه‌شونده ۱۶	مرد	۳۳	کارشناسی	کولبر	۶
مصاحبه‌شونده ۱۷	مرد	۲۷	دیپلم	کولبر	۴
مصاحبه‌شونده ۱۸	مرد	۲۶	کاردانی	دانشجو	۰
مصاحبه‌شونده ۱۹	مرد	۲۸	سیکل	کولبر	۳
مصاحبه‌شونده ۲۰	مرد	۲۷	سیکل	کولبر	۵

در کل تا رسیدن به اشباع نظری، با تعداد ۲۰ نفر از مصاحبه‌شونده‌ها مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختاریافته به عمل آمد. مصاحبه‌شونده‌ها تماماً مرد بودند. ۱۱ نفر از مصاحبه‌شونده‌ها نظامی و در هنگ مرزی مریوان خدمت می‌کردند (۵۵ درصد)، در حالی که ۹ نفر از مصاحبه‌شونده‌ها، از اهالی بومی روستاهای مریوان بودند (۴۵ درصد). تعداد ۱ نفر از مصاحبه‌شونده‌ها دارای مدرک دکتری (۵ درصد)، تعداد ۴ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد (۲۰ درصد)، تعداد ۶ نفر دارای مدرک کارشناسی (۳۰ درصد)، تعداد ۴ نفر دارای مدرک کاردانی (۲۰ درصد)، تعداد ۳ نفر دارای مدرک دیپلم (۱۵ درصد) و تعداد ۲ نفر نیز دارای مدرک سیکل (۱۰ درصد) بودند. ۷ نفر از مصاحبه‌شونده‌ها (۳۵ درصد) دارای ۰ تا ۵ سال سنوات خدمت، ۳ نفر (۱۲.۵ درصد) ۶ تا ۱۰ سال سنوات خدمت، ۴ نفر (۲۰ درصد) ۱۱ تا ۱۵ سال سنوات خدمت، ۲ نفر (۱۰ درصد) ۱۶ تا ۲۰ سال سنوات خدمت، ۲ نفر (۱۰ درصد) ۲۱ تا ۲۵ سال سنوات خدمت و ۳ نفر (۱۲.۵ درصد) ۲۵ تا ۳۰ سال سنوات خدمت داشتند.

۲-۶- یافته های استنباطی

با توجه به مصاحبه‌های انجام گرفته با مصاحبه‌شونده‌ها، تعدادی مفاهیم باز پیرامون مسئله‌ی اصلی پژوهش احصا گردید که از آنها به عنوان شاخص‌های کار نام برده می‌شود. این شاخص‌ها در جدول ذیل آمده است. در ادامه نیز با تجزیه و تحلیل شاخص‌های به دست آمده، به مولفه‌های پژوهش از دل شاخص‌ها می‌رسیم و در نهایت نیز ابعاد پژوهش از مولفه‌ها استخراج می‌گردد.

جدول ۲: ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌ها در بُعد درون‌سازمانی

شاخص‌ها	مولفه‌ها	بُعد
خلأ در روابط پایدار میان مرز نشینان و مرزداران، برخورد مناسب و مهربان مرزداران با مرز نشینان، برگزاری کلاس‌های آموزشی و توجیهی برای نحوه برقراری ارتباط با مرز نشینان و پیشگیری از رفتارهای تنش‌زا در میان آنها، برنامه‌ریزی در جهت زدودن تعصبات قومی، زبانی و مذهبی در خدمت به مرز نشینان،	ارتقا مهارت‌های ارتباطی کارکنان	بُعد درون‌سازمانی
بهره‌برداری اطلاعاتی از مرز نشینان، توجه به موضوع وابستگی قوم‌و خویشی مرز نشینان با آن سوی مرز، تشکیل حلقه‌های اطلاعاتی در میان مرز نشینان برای شناسایی عوامل برهم‌زننده‌ی امنیت اجتماعی در مناطق مرزی و سوق‌دهنده‌ی مرز نشینان به سمت قاجاق	تقویت اشراف اطلاعاتی	
تقویت احساس امنیت اجتماعی برای مرز نشینان و گردشگران حاضر در منطقه با بازنمایی خدمات مرزی از طریق رسانه‌ها، حضور به موقع مسئولان و فرماندهان در رسانه‌های رسمی و ارایه توضیحات شفاف و صحیح در خصوص رویدادهای مرزی،	اطلاع‌رسانی دقیق و به موقع	
حضور پُرنگ کارشناسان معاونت اجتماعی در روستاها و مناطق مرزی، ارایه آموزش‌های لازم در خصوص عواقب فرهنگی، اجتماعی و حقوقی قاجاق در منطقه، آموزش‌های راهکارهای حرفه‌ای مقابله با قاجاق به کارکنان،	آگاه‌سازی، آموزش و توجیه کارکنان	
پای کار آوردن دیگر سازمان‌های دخیل در موضوعات و مسایل مرزی، طرح مسایل و مشکلات مرز نشینان در جلسات شورای تأمین استان و شهرستان‌های مرزی، کمک در جهت تعامل هرچه بیشتر سازمان‌ها برای توسعه و آبادانی در روستاهای مرزی و ارایه‌ی طرح‌های جایگزین قاجاق و کولبری در میان مرز نشینان،	پویایی هدف‌مند در جلسات شورای تأمین	
انعکاس حضور فرماندهان و مدیران در مراسم‌های مرزی از طریق فضای مجازی، ضعف در تبلیغات فعالیت های مرزبانی در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی، انعکاس دستاوردها و تلاش‌های ماموران مرزبانی در راستای تأمین نظم و امنیت پایدار در مرز،	حضور فعال در فضای مجازی	
رعایت برخی ملاحظات منطقه‌ای در اعمال قوانین و مقررات محدودکننده، تلاش در جهت افزایش سطح آگاهی مرز نشینان از رسالت ماموران مرزبانی در نوار مرز،	انعطاف در اعمال قوانین و مقررات مرزی	

جدول ۳: ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌ها در بُعد فراسازمانی

بُعد	مولفه‌ها	شاخص‌ها
بُعد فراسازمانی	استفاده از ظرفیت بسیج محلی	تعامل با بسیج روستاها و استفاده از ظرفیت اطلاعاتی، عملیاتی و فرهنگی آنان، برگزاری اردوهای عملیاتی مرزداران با بسیجیان منطقه به منظور برخورداری از مهارت‌های متقابل در مسیر رسیدگی به قاچاق و برخورد با قاچاقچیان سرشناس منطقه.
	شناسایی و تعامل با نخبگان بومی و محلی	تعامل با نخبگان علمی، مذهبی و آیینی منطقه، استفاده از تجربیات و پیشنهادات سازندهی مرزنشینان در مسیر ارتقا وضعیت مرز، استفاده از بسترهای دینی و مذهبی ماموستاها و علمای دینی منطقه برای تقبیح قاچاق در میان مرزنشینان.
	نهادینه‌سازی فرهنگ نه به قاچاق در مرز	شناسایی قاچاقچیان عمده و برخورد جدی با آنان، تلاش در جهت نهادینه‌سازی فرهنگ عدم گرایش به حمل و مصرف کالاهای قاچاق، حضور در مدارس و مساجد روستاهای مرزی برای ارایه آموزش‌های لازم درد خصوص پیامدهای روی آوردن به قاچاق در ابعاد ملی، منطقه‌ای و محلی.
	مشارکت فعال در طرح‌های مردم‌یاری	توجه ویژه به وضعیت معیشت مرزنشینان در وضعیت حاضر، حفظ کرامت مرزنشینان و پاسخگویی به مطالبات آنان، کمک به اجرای طرح‌های معیشتی و سرمایه‌گذاری در منطقه، کمک در جهت اختصاص امکانات و تسهیلات به تعاونی‌های مرزی، استفاده از ماشین‌آلات هنگ برای ترمیم جاده‌های مرزی و جاده‌های منتهی به روستاها، کمک در جهت حضور اردوگاه‌های جهادی عمران و آبادانی در روستاهای مرزی.
	پاسخگویی به مطالبات مرزنشینان	امتناع از خُلف وعده به مرزنشینان، صداقت و راستگویی در وعده و وعید به مرزنشینان، گرہ‌خوردنِ مقبولیت و سرمایه‌ی اجتماعی مرزبانی به وضعیت باز یا بسته‌بودنِ بازارچه‌های موقت کولبری.
	تسهیل در امر تجارت مرزنشینان	کمک به افزایش اشتغال مرزنشینان، تلاش در جهت فعال‌سازی مجدد بازارچه‌های کوله‌بری در جهت کمک به معیشت مرزنشینان، عدم بی‌تفاوتی نسبت به بیکاری جوانان، جلوگیری از بروکراسی اداری، راه‌اندازی و حمایت از تشکیل اتحادیه‌های حمایت از معیشت مرزنشینان.
	تعامل با دیگر سازمان‌های ذیربط	حضور پویا در جلسات تشکیل شده با دیگر سازمان‌ها در راستای احقاق حق مرزنشینان از سازمان‌های دیگر، راه‌اندازی طرح‌های مشترک در میان ادارت و سازمان‌های متولی مرز برای محرومیت‌زدایی از این مناطق.
	حضور در مراسم‌های بومی - محلی	شرکت فرماندهان و مدیران هنگ در مراسم‌های مهم مرزنشینان، دعوت از مرزنشینان برای حضور در مراسم‌های ملی و مذهبی، برگزاری مسابقات ورزشی و علمی میان مرزنشینان و مرزداران، حضور مرزداران در تشییع جنازه افراد سرشناس مرزنشین، حضور مرزداران در مراسم نماز جمعه و جماعات روستاهای مرزی.
	آگاهسازی مرزنشینان از قوانین و مقررات مرزی	مشخص نمودن حریم امنیتی مرز و اطلاع رسانی به مرزنشینان، تشکیل جلسات با شوراها و دهیاری‌های روستاهای مناطق مرزی، ارایه آموزش‌ها و توجیه‌های لازم برای ارتقا سواد حقوقی و قانونی مرزنشینان
	تقلیل عنصر بدبینی در روابط متقابل	برگزاری جلسات تعاملی با مرزنشینان در مراسم‌های مختلف، مقابله حقیقی و مجازی با ترویج بدبینی عوامل گروہک ها نسبت به مرزبانی.

با توجه به داده های بدست آمده می توان گفت در راستای عوامل اجتماعی موثر بر تعاملات مرزنشینان شهرستان مریوان با هنگ مرزی این شهرستان در خصوص مقابله با قاچاق کالا باید گفت، هر گونه تعامل اجتماعی پایدار با مرزنشینان از جمله راه اندازی جلسات تعاملی مشترک میان فرماندهان و مدیران هنگ مرزی با روسای قبایل، ریش-سفیدان و ماموستاهای آیینی در نقاط مرزی استان کردستان و به ویژه مریوان نقش مهمی در بازدارندگی تمایل مرزنشینان به قاچاق کالا دارد. این افراد به مثابه رهبران فکری مرزنشینان، همواره در تربیون های نماز جمعه و جماعات در روستاهای مرزی و در مراسم ها و آیین های مختلف حضور یافته و افراد زیادی پای منبر این افراد حضور می یابند. لذا هر گونه تعامل با آنها و استفاده از آرا و اندیشه این افراد در پرداختن به مسایل مرزی و حل و فصل مشکلات مرزنشینان می تواند موثر واقع شود و بهره مندی از راهکارها و پیشنهادات این افراد، مسیری برای کاهش گرایش به قاچاق کالا در مناطق مرزی شهرستان مریوان باشد. اگرچه بنا به تلاش ها و رهنمودهای همین ماموستاهای آیینی نیز غالب مرزنشینان از گرایش به قاچاق مشروبات الکلی، سلاح و مهمات و دیگر مواد حرام مُسکر و مخدر اجتناب ورزیده و تنها بخش محدودی از جوانانی که باور به اندیشه های دینی و آیینی نداشته، مبادرت به قاچاق این گونه اقام می کنند.

تعامل اجتماعی با مرزنشینان صرفاً نمی تواند از کانال ماموستاها باشد، بلکه افراد برجسته از لحاظ علمی و نخبگان علمی و مردمی نیز بر افکار و اندیشه های مرزنشینان تاثیر فراوانی دارد. چهره های سرشناس مناطق مرزی اعم از پاسداران دوران جنگ، فارغ التحصیلان دانشگاه ها، دهیارها، روسای انجمن های محلی و سازمان های مدنی نیز با جایگاه فعالی که در منطقه دارند، تاثیرگذاری بالایی بر مرزنشینان دارند و می توانند هم در حل مسایل و مشکلات مرزنشینان و هم در ارایه راهکارهای لازم برای حل مسایل و مشکلات تاثیرگذار باشند. در این راستا می توان به مدیران و افراد سرشناس در انجمن چپای مریوان اشاره کرد که هرگونه تعامل پایدار با آنها و دعوت از آنان برای حضور در جلسات حل مسایل و مشکلات می تواند نقطه عطفی در پرداختن به این چالش ها و استفاده از نظرات شان در بررسی و واکاوی مسایل و مشکلات باشد.

ارایه ی آموزش های گروهی در مساجد (برای مردم) و در مدارس (برای دانش آموزان) نیز از زمره فعالیت های اجتماعی است که هنگ مرزی می تواند با مبادرت به آن، به تحقق آن کمک کند. معاونت اجتماعی هنگ مرزی مریوان با حمایت فرماندهی و معاونت اجتماعی فرماندهی مرزبانی استان می تواند ضمن برقراری ارتباط سازنده با مرزنشینان از سنین مختلف، برنامه های اجتماعی متنوعی را نظیر مسابقات، رقابت های ورزشی و غیره در میان مرزنشینان برگزار کرده و اعتماد و اطمینان مردم مرزنشین به هنگ مرزی را بالا برده و زمینه را برای کاهش گرایش به قاچاق کالا در میان آنها کاهش دهد.

از طرفی نیز همین تعامل و همکاری با مرزنشینان نیز می‌تواند زمینه را برای اشراف اطلاعاتی بر مناطق مرزی افزایش داده و شرایط را به گونه‌ای رقم بزند که مرزنشینان خودخواسته در اراییه‌ی گزارش به بخش‌های ذیربط هنگ مرزی فعالیت نموده و هر گونه خبری دال بر تردد و حمل و نقل قاچاق را به مرزداران اطلاع رسانی نمایند.

در راستای عوامل فرهنگی موثر بر تعامل هر چه بیشتر با مرزنشینان، می‌توان مولفه‌های فرهنگی نظیر مشارکت طرفین در راه‌اندازی مراسم‌های مشترک ملی و مذهبی، دعوت از ریش‌سفیدان، قهرمانان ورزشی، چهره‌های برجسته علمی و مردمی برای حضور در مراسم‌های فرهنگی و تجلیل از این افراد توسط هنگ مرزی، و بسیاری برنامه‌های دیگر را نام برد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که وارد شدن از دریچه‌ی فرهنگ و تلاش در جهت ایجاد پیوندهای مستحکم فرهنگی میان هنگ مرزی با مرزنشینان، همواره نقطه اطمینانی در کاهش تنش‌ها و احترام به حقوق شهروندی مرزنشینان باشد. مرزنشینان شهرستان مریوان به این خاطر که همواره افرادی متدین و مقید به دین و آیین خود بوده و در برهه‌های مختلف و حساس تاریخ این سرزمین جزء افرادی بودند که در خط مقدم جبهه با دشمنان مبارزه کرده‌اند، افرادی قابل اعتماد و مطمئن برای همکاری با هنگ مرزی در راستای حل چالش‌های حوزه قاچاق کالا هستند. دادن هرگونه بها به این مرزنشینان و بهره‌مند شدن از آرا و اندیشه‌هایشان در راستای حل مسایل و مشکلات محلی می‌تواند زمینه را برای ایجاد اشتغال جایگزین و تمایل آنان به حل مسایل و مشکلات باشد.

در راستای عوامل اقتصادی نیز بسته‌شدن بازارچه‌های کولبری از جمله عواملی است که لطمه‌ی زیادی به سرمایه اجتماعی هنگ مرزی و کارکنان مرزبانی در این شهرستان وارد کرده است. بازارچه‌های مرزی در ابتدا با هدف افزایش اشتغال و کاهش قاچاق راه‌اندازی شدند. بعضاً برخی از این بازارچه‌ها، در زمان‌هایی مشخص تأثیرات مهمی در توسعه داشته‌اند ولی بعضی دیگر نه تنها به اهداف خود نرسیده بلکه در سال‌های اخیر شاهد افزایش قاچاق کالا بوده‌ایم. هر چند که ایجاد بازارچه‌های مرزی تنها می‌تواند به عنوان مُسکن استفاده کرد و برای طولانی مدت از کارایی لازم برخوردار نمی‌باشد. زیرا در هر صورت ورود هرگونه کالا به داخل کشور موجب لطمه و صدمه به اقتصاد کشور و تعطیلی کارخانجات داخلی می‌شود. با توجه به این که از ایجاد و راه‌اندازی بازارچه‌های مرزی و سیزده تعاونی مرزنشینان مدت زیادی نمی‌گذرد با سامان‌دهی این بازارچه‌ها می‌توان گامی بلندی در راستای توسعه، اشتغال و امنیت مناطق مرزی برداشت. بازارچه‌های مرزی در معیشت مرزنشینان نقش به سزایی می‌تواند ایفاء کند. بی‌شک، با ارائه راهبرد سامان‌دهی بازارچه‌های مرزی می‌توان علاوه بر افزایش فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی مردم منطقه، توجه خاصی به وضعیت اشتغال، قاچاق (کالا، مسافر، ارز، سلاح و مهمات)، تأمین نیازهای اساسی ساکنین مناطق مرزی، بهداشت و درمان، ایجاد ثبات و امنیت در مناطق مرزی و... نمود. نقش بازارچه‌های مرزی به عنوان یکی از منابع مهم تأمین درآمد مرزنشینان، به ویژه در استان کردستان نقش قابل انکاری نیست و نمی‌توان تأثیر آن را در تأمین امنیت و

معیشت مرزنشینان نادیده گرفت. تا پیش از گشایش بازارچه‌های مرزی در استان کردستان در سال ۱۳۷۳ سایه‌ی قاچاق کالا بر مرزهای این استان سنگینی می‌کرد. اما از این هنگام بازارچه‌های مرزی با توجه به ظرفیت‌ها و زمینه‌های تاریخی و فرهنگی که در دو سوی مرز موجود بود، تأثیرات خود را بر اشتغال و تأمین معیشت ساکنان مناطق مرزی، کنترل قاچاق کالا، افزایش امنیت مرزها و شکوفایی اقتصاد محلی، افزایش رونق مناطق شهری و روستایی محدوده‌های مرزی استان گذاشتند. کارشناسان معتقدند، برای تحقق توسعه‌ی پایدار که متضمن تقویت هویت، اقتدار و امنیت ملی خواهد بود، ضرورت دارد مناطق دور افتاده و محروم در سطح ملی در اولویت قرار گیرند و دولت مردان این ضرورت را به عنوان یک راهبرد در مجموع عملکرد خود لحاظ کرده‌اند.

۶- بحث و نتیجه گیری:

استان کردستان به سبب ۲۲۷ کیلومتر مرز مشترک با اقلیم کردستان عراق، همواره نقشی قابل ملاحظه در صادرات کالاهای تولید داخل به این منطقه و واردات کالاهای ضروری از آن داشته و در این راستا از تمامی ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود در مناطق مرزی استفاده کرده است. بازارچه‌های مرزی رسمی از اولین سازوکارهای راه‌اندازی تجارت مرزی و دادوستد با اقلیم کردستان عراق به حساب می‌آیند که به عنوان نمونه می‌توان به بازارچه‌های مرزی باشماق در شهرستان مریوان و سیرانبند در شهرستان بانه اشاره کرد. این بازارچه‌ها و به ویژه بازارچه مرزی باشماق مریوان سهم قابل توجهی از دادوستد با کشور همجوار را به خود اختصاص داده به طوری که تعداد قابل تاملی از مرزنشینان شهرستان‌های بانه و مریوان در این بازارچه‌ها مشغول کار و فعالیت و امرار معاش هستند. اما به تدریج این بازارچه‌ها نیز در انحصار تجاری تعدادی از صاحبان سرمایه قرار گرفت و مرزنشینان به جز برخی مشاغل باربری، رانندگی و دیگر مشاغل خُرد؛ نقش چندانی در گردش تجاری این بازارچه‌ها نداشتند. از طرفی شرایط اقلیمی نامناسب نظیر قابلیت‌های پایین زمین‌های نواحی مرزی برای کشاورزی، بیکاری، صعب‌العبور بودن مناطق مرزی و دشواری ایجاد مشاغل جایگزین، عدم سرمایه‌گذاری در این مناطق، و شکاف روزافزون طبقاتی میان این نواحی با نواحی شهری سبب شد تا بسیاری از مرزنشینان به قاچاق کالا روی آورده و عملاً، پرداختن به مشاغل خُرد مورد اشاره در بازارچه‌های مرزی رسمی را کنار بگذارند و با اندک سرمایه‌ی در اختیار، کالاهای هدف را خود خریداری، حمل و به فروش برسانند. با شدت گرفتن این موضوع، مسئولان استان در صدد بازگشایی برخی بازارچه‌های مرزی موقت در برخی نقاط مرزی استان برآمدند تا از این طریق بتوانند به اشتغال مرزنشینان سروسامانی داده و آنان را ملزم به دادوستد کالاهای مجاز از این گذرهای مرزی کنند. در این میان، فرماندهی مرزبانی استان با همکاری فرمانداری شهرستان‌های مرزی و دیگر سازمان‌های ذیربط اقدام به توزیع کارت کولبری در میان ساکنان روستاهای مرزی نموده و حجم قابل توجهی از جمعیت این مرزنشینان را تحت پوشش قرار دادند تا در ساعات و تاریخ‌های مشخص با در دست داشتن این کارت کولبری اقدام به دادوستد کالا از این بازارچه‌ها نمایند.

راه‌اندازی این بازارچه‌ها در سال ۱۳۸۹ و سال‌های پس از آن به زعم بسیاری از کارشناسان، نقش اساسی در کاهش گرایش مرزنشینان به قاچاق کالا داشت به طوری که غالب مرزنشینان به جای ریسک پرداختن به قاچاق در طول شبانه روز، ترجیح می‌دادند از طریق همین سازوکار فراهم‌شده، امرار معاش نمایند. مرزنشینان شهرستان بانه از جمله مرزنشینانی بودند که غالب دادوستد و امرار معاش خود را از قبل این بازارچه‌های موقت در بازارچه‌های موقت مرزی شابدین، گله‌سوره، هنگ ژال و سیف انجام می‌دادند. به باور بسیاری از کارشناسان اقتصادی، نظامی و محلی؛ راه‌اندازی این بازارچه‌ها نقش عمده‌ای در ایجاد اشتغال پایدار مرزنشینان، کاهش گرایش به قاچاق، ایجاد ثبات امنیتی-اجتماعی، رونق گرفتن معیشت مرزنشینان و ایجاد جو مساعد و مطلوب میان مرزنشینان همجوار مرز در شهرستان بانه داشت. به ناگاه در سال ۱۳۹۶ در راستای مقابله و مبارزه با قاچاق و به دستور صریح وزارت کشور، فعالیت بازارچه‌های موقت مرزی نوعی قاچاق مشروع قلمداد شد و حکم برچیدن و تعطیلی این بازارچه‌ها صادر گردید. تعطیلی این بازارچه‌ها در زمانی که غالب مرزنشینان با سرمایه‌ای اندک می‌توانستند از طریق آنها به امرار معاش بپردازند، مسایل و مشکلاتی عدیده برای آنها و دیگر دستگاه‌های متولی کنترل و نظارت بر مرزها به همراه داشت. بسته شدن این بازارچه‌ها سبب شد تا مرزنشینان برای فرار از بیکاری و کوچک‌شدن سفره‌هایشان، روی به قاچاق کالا بیاورند که این گرایش‌ها به قاچاق، منجر به رویارویی بیشتر نیروهای مرزبانی با مرزنشینان، از بین رفتن دادوستد مجاز مرزی، روی آوردن مرزنشینان به حمل و فروش کالاهای ممنوعه نظیر سلاح و مهمات، مشروبات الکلی، مواد محترقه و غیره، شد. با توجه به اینکه بازارچه‌های موقت مرزی نقش اساسی در اشتغال مرزنشینان و تامین معیشت آنان در نوار مرز داشت و از طرفی دیگر، مانع گرایش آنان به قاچاق کالا از طریق کوله‌بری می‌شد، بسته‌شدن این بازارچه‌ها پیامدهای زیادی در حوزه معیشتی مرزنشینان و روی آوردن گسترده‌ی آنان به قاچاق کالا به بار آورد. این وضعیت سبب شد تا مرزداران نیز به سبب وظایف محوله، با آنان مقابله نموده و در این راستا، رخدادهای و اتفاقات ناگواری چون شهادت برخی از مرزداران، آسیب دیدن کوله‌برها و تبلیغات سوء دشمنان در فضای حقیقی و مجازی اتفاق افتد. با این وصف، و با توجه به مسایل اشاره شده، می‌توان گفت که راه‌اندازی بازارچه‌های کولبری و سروسامان‌دادن به آنها به منظور ایجاد عدالت اقتصادی و معیشتی در مناطق مرزی یکی از بهترین و مطلوب‌ترین اعمال برای ارتقا سرمایه اجتماعی مرزنشینان و پیشگیری از گرایش آنها به قاچاق کالا دارد.

از دیگر مولفه‌های مهمی که ذیل عوامل اقتصادی می‌توان بر روی آن دست گذاشت، کمک و یاری‌رساندن به مرزنشینان در این شرایط سخت اقتصادی و توجه ویژه به معیشت آنان است. در این دوران سخت اقتصادی و با توجه به دوران پاندمی کرونا که لطمه زیادی را به کسب و کار مردم وارد کرد و بسیاری از مشاغل مرزنشینان از جمله بوم‌گردی‌ها، بسته‌شدن مرز، از بین رفتن توریسم در مناطق مرزی و علی‌الخصوص روستاهای مرزی، اجرای طرح‌های مردم‌یاری و اعطای بسته‌های معیشتی به مرزنشینان بی‌بضاعت و توجه هر چه بیشتر به گذران زندگی آنها می‌تواند نقطه عطفی

در جابازکردن در دل‌ها و اندیشه‌های آنان باشد. هنگ مرزی با مشارکت در چنین برنامه‌های و همچنین سوق دادن دبیر ارگان‌ها و سازمان‌ها به انجام چنین طرح‌های می‌تواند زمینه را برای همکاری و تعامل سازنده‌تر میان مرزنشینان و مرزداران فراهم آورد. اگر چه در دوران شیوع ویروس کرونا چندین طرح مردم‌یاری با کمک مناسب هنگ مرزی در مناطق فرودست مرزی و در میان مرزنشینان بی‌بضاعت اجرا شد، اما تداوم این امر و در کنار آن، تلاش در جهت شناسایی افراد مستمند توسط مرزبانی و حمایت از آنان نیز به طور غیرمستقیم می‌تواند ظرفیت‌هایی را برای مقابله با قاچاق کالا و تقلیل تمایل به قاچاق کالا به همراه داشته باشد.

نتایج بدست آمده نشان می‌دهد تعاملات مرزی همواره مولفه‌ای مورد تاکید در فرماندهی مرزبانی فراجا در ایران به حساب آمده و می‌آید، به گونه‌ای که این مقوله همواره از رسالت‌های خطیر مرزبانی طی سال‌های گذشته به حساب آمده است و فرماندهان مختلف در سطح این سازمان، توجه خاصی را بدان مبذول داشته‌اند. این تعاملات می‌توان در دو سطح -تعامل با مرزنشینان و سازمان‌های داخلی در نواحی مرزی و یا تعامل با مرزبانان کشور با مرزبانان کشورهای همجوار و همسایه باشد- با توجه به اینکه مراد از تعاملات در اینجا، تعامل با مرزنشینان برای پیشگیری و مقابله با قاچاق کالا در شهرستان مرزی مریوان است، در راستای اجرای این پژوهش با تعدادی از مطلعین کلیدی شامل کارکنان مرزبانی شاغل در هنگ مرزی مریوان و تعدادی از مردم محلی (مرزنشین) مصاحبه‌های به عمل آمد و یافته‌های لازم به دست آمد.

با توجه به آنچه در عوامل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی پیرامون تعامل با مرزنشینان گفته شد می‌توان گفت که تمامی این عوامل در ابعاد درون و برون سازمانی می‌توانند نقش به سزایی در ارتقا تعامل میان هنگ مرزی مریوان با مرزنشینان این شهرستان داشته باشند که در نهایت، نهادینه‌شدن این تعاملات و ارتباطات نیز می‌توان به تمکین بیشتر مرزنشینان از قوانین پیشگیری و برخورد با قاچاق شده و همکاری آنها را در راستای مقابله با قاچاق کالا به همراه داشته باشد. در واقع هرگونه تعامل پایدار با مرزنشینان همچنانکه در رسالت اصلی مرزبانی نیز به عنوان یکی از مولفه‌های مهم بدان اشاره شده است، می‌تواند زمینه را برای مشارکت بیشتر با آنها هم در آرایه‌ی اخبار موثر در زمینه اشراف اطلاعاتی مرزداران بر مناطق مرزی و هم در کاهش گرایش آنان به قاچاق کالا فراهم آورد. مادامی که این تعامل در میان دو طرف نهادینه شود، دستاوردهای بهتری به همراه خواهد داشت. البته در کنار این تعاملات و برنامه‌های جانبی در ابعاد مختلف، بازارچه‌ها و راه‌اندازی مجدد آنها توسط مرزبانی و دفاع از حقوق مرزنشینان پیرامون توجه ویژه به معیشت و اقتصاد آنان و طرح این موضوع حساس در جلسات شورای تامین استان و شهرستان مریوان و جلب توجه مسئولان و مدیران استان به اهمیتی که این موضوع در ارتقا سرمایه اجتماعی یگان‌های مرزی و انتظامی از یک طرف دارد و از طرف دیگر نیز میل به قاچاق در ساعات مختلف شبانه روزی را کاهش می‌دهد، تماماً در این خصوص نقش بسزایی دارند.

۷- منابع و مآخذ

- اسدی، امید؛ حاتمی، مهدی (۱۳۹۹)، تاثیر تعاملات پلیس با مردم با رویکرد ایجاد زمینه‌های اجرایی پلیس ترمیمی، فصلنامه دانش انتظامی کردستان، سال ۱۱، شماره ۲ (پیاپی ۴۲)، تابستان ۱۳۹۹.
- تکمیل‌همایون، ناصر (۱۳۸۰)، مرزهای ایران در دوره‌ی معاصر، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- جانپور، محسن؛ ساجد بهرامی جاف؛ ریحانه صالح آبادی؛ دریا مازندرانی (۱۴۰۰)؛ تحلیل عوامل مؤثر بر پایداری همکاری‌های مرزی نمونه موردی (ایران و اقلیم کردستان عراق)، مجله جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۳، شماره ۴، فروردین ۱۴۰۰، صفحه ۱۷۵-۱۸۲.
- جبارنژاد، کریم (۱۳۹۶)، عوامل سیاسی و اجتماعی مؤثر بر همکاری مرزنیسان در ارتقاء امنیت نواحی مرزی ارومیه. فصلنامه علمی علوم و فنون مرزی. تهران: دانشگاه علوم و انتظامی امین، دوره ۸، شماره ۴، ص ۹۸-۸۳.
- حامد، بیتا؛ واعظزاده، ساجده (۱۳۹۸)، بررسی موانع مشارکت محله‌ای در برقراری نظم و امنیت (مطالعه موردی؛ مناطق حاشیه‌ای شهر کرمانشاه)، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۶۱، بهار ۱۳۹۹.
- سلطانی، مسعود؛ هاشمی، صدیقه سادات (۱۳۹۲)، تحولات مرزی ایران و پاکستان، تهران، انتشارات مرزبانان، مرکز تحقیقات کاربردی فرماندهی مرزبانی ناجا.
- صنایعی، ابراهیم (۱۳۹۲)، اصول و مبانی مرزبانی، تهران، نشر ایمان.
- علیپور، حسین؛ حیدری‌ساربان، وکیل؛ حیدری، سالار (۱۳۹۵)، نقش سرمایه اجتماعی در تقویت امنیت مرزی (مورد مطالعه؛ منطقه مرزی گرمی)، پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، سال ۴، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۵.
- لطفی، حیدر (۱۴۰۰). چالش‌های امنیت ملی در مرزهای ایران و ترکیه. مطالعه موردی: اقتصاد مرزی مرز بازرگان. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۱۱(۳۹)، ۹۱-۱۱۰.
- محمدی، فرهاد (۱۳۹۶). نقش فناوری‌های نوین در پیشگیری از قاچاق کالا، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علوم انتظامی امین، دانشکده علوم و فنون انتظامی، زمستان ۱۳۹۶.
- محمدی، فرهاد (۱۳۹۷). نقش فناوری‌های جدید در پیشگیری از قاچاق کالا (مورد مطالعه، مرزهای استان کردستان)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم و فنون انتظامی، دانشگاه علوم انتظامی امین، بهار ۱۳۹۷.
- محمدی، فرهاد (۱۳۹۷). نقش فناوری‌های جدید در پیشگیری از قاچاق کالا (مورد مطالعه، مرزهای استان کردستان)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم و فنون انتظامی، دانشگاه علوم انتظامی امین، بهار ۱۳۹۷.
- مومنی، حسن و ملیحه سلطان آبادی (۱۳۹۷)؛ بازارچه‌های مرزی و امنیت اقتصادی روستاهای پیرامون مطالعه مورد: بازارچه مرزی باجگیران، مجله جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۱، شماره ۲، مهر ۱۳۹۷، صفحه ۱۷۶-۱۹۲.

نوری پور لیاولی، رقیه؛ رضایی، حسن؛ اکبری، رضا (۱۳۹۵)، بررسی نقش سازمان‌های مردم‌نهاد به عنوان یک سرمایه اجتماعی در برقراری نظم و امنیت در زندان شهرستان زاهدان، فصلنامه دانش انتظامی استان سیستان و بلوچستان، سال ۷، شماره ۲۱، زمستان ۱۳۹۵.

Bradford, B.; Jackson, J. (2016). Cooperating with Police as an Act of Social Control, Nordisk politiforskning, N 02; Vol 3; 2016

Braunerhielm, L., Alfredsson Olsson, E., & Medeiros, E. (2019). The importance of Swedish–Norwegian border residents’ perspectives for bottom-up cross-border planning strategies. Norsk Geografisk Tidsskrift–Norwegian Journal of Geography, 73(2), 96-109.

Greene, J. R., & Mastrofski, S. D. (eds.) (1988). Community Policing: Rhetoric or Reality. York: Prefer Publishing.

Hermanns, H. (1995). Narrative Interview in U. Flick, E. V, Kardorff, H, Keupp, L, V, Rosenstiel and Handbuch Qualitative Sozialfoeschung, 2nd edition, Munich, Psycohologie, Verlage Union, pp. 182-185.

<https://fa.m.wikipedia.org/wiki/>

<https://www.vajehyab.com/dehkhoda/>

Klockars, Carl. B. (1991). The Rhetoric of Community Policing. In Community Policing. New York.

Lamont, M. and Molnar, V(2014) The Study of Boundaries in the Social Sciences, Annu. Rev. Sociol. 2002. 28:167–95 doi: 10.1146/annurev.soc.28.110601.141107

Munhall, P (2010). Nursing Research: A Qualitative Perspective, Jones andBartlett Publisher in Qualitative Research Methods, pp: 186-209, Thousand Oaks, CA: Sage

Pace, Denny. F. (1991). Community Relaoon Concepts. Incline Village, Nevada: Copperhouse Publishing Company.

Romely, A., Minchi, S., (1991), Integration Effects in Border Regions, A survey of Economic Theory and Empirical Studies; Hamburgisches, Welt-Wirtschafts-Archir (HWWA), Hamburg Institute of International Economics.